

Türk Konseyi 6. Devlet Başkanları Zirvesi

Prof. Dr. Şenol Durgun

İstanbul Gelişim Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı

Türk Konseyi Devlet Başkanları Zirvesi'nin 6.sı Kırgızistan'da, Kırgızistan Devlet Başkanı Sooronbay Ceenbekov'un ev sahipliğinde 3 Eylül 2018 tarihinde gerçekleştirildi. Başlangıcından itibaren çeşitli sorunların etkisi altında kalarak toplanması bazı yıllar askıya alınan, toplanamayan veya eksik üyelerle toplanan devlet başkanları zirvesinin, bu yıl 'Türk Konseyi' ya da 'Türk Keneşi' adı altında örgütlenmesinden sonra altıncısı yapılmış ve Türkiye de bu toplantıya Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan başkanlığında bir heyetle katılmış oldu.

Türk Konseyi adı altında altıncısı yapılan zirvenin, bu aşamaya gelene kadar gecen sürece bir göz atarsak, sürecin başlangıcının Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla, ortaya bağımsız Türk soylu devletlerin çıkmasıyla başladığını görüyoruz. Sovyet sonrası bağımsızlığını kazanan yeni Türk devletleriyle Türkiye'nin önderliğinde artan ilişkiler bir süre sonra 'Türkçe Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları' ismiyle bir zirvenin toplanmasına yol açtı. Bu zirve, 30-31 Ekim 1992 tarihinde Ankara'da dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın başkanlığında toplanmıştı. Bu tarihten sonra, yani 1994-2006 yılları arasında, Türkçe Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları ismiyle altı önemli toplantı daha yapılmıştır. Bu toplantıların ikincisinin Bakü'de yapılması kararlaştırılmasına rağmen, Azerbaycan'ın Ermenistan ile Dağlık Karabağ sorunu yaşamasından dolayı, ikinci zirve 18-19 Ekim tarihlerinde yine Türkiye'de, İstanbul'da yapılmıştır. Bu zirvelerin yapılmasının Türk devletleri arasında ilişkilere bir ivme katması kadar, uluslararası alanda yansımaları da de söz konusuydu. Nitekim ikinci zirve öncesi dönemin Rusya Dışişleri Bakanlığı sözcüsü, 'Türkçe Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları' isimli zirveden endişe duyduklarını belirtmiş ve katılımcı ülkelere Pan Türkçü duygulara kapılmamaları gerektiğine dair uyarı mesajı yayımlamıştır. Üçüncü zirve ise 27-29 Ağustos 1995 tarihinde Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te gerçekleştirilmiştir. Bişkek'teki zirveye dönemin Türkmenistan ve Özbekistan devlet başkanları mesafeli bir yaklaşım içerisinde olmuşlardı. Bişkek sonrası dördüncü zirvenin 21 Ekim 1996'da Taşkent'te, beşinci de 9 Haziran 1998'de Kazakistan'ın yeni başkenti Astana'da yapılmıştır. Türkmenistan ile Özbekistan'ın bu zirvelere ilgileri, yine azalarak devam etmişti. Bu ilgi kaybında Türkmenistan'ın 12 Aralık 1995 tarihinde BM Genel Kurulu'nda daimi tarafsızlık statüsünü kazanmasının etkisi bulunmaktadır. Zira Türkmenistan, tarafsızlık statüsü gereği, bundan sonraki süreçte genelde bölgedeki çeşitli entegrasyon hareketlerine karşı mesafeli bir tutum almaya başlamıştır. Özbekistan'ın mesafeli tavrının arkasında ise Türkiye ile olan ilişkileri yatmaktadır. Özellikle dönemin devlet başkanı İslam Kerimov'a muhalif olan kesimin Türkiye'de örgütlenmesi, Özbekistan'ın Türkiye öncülüğündeki oluşumlara uzak kalmasına neden olmuştur. Bu durum da ülkelerin zirve ilişkilerini etkilemiştir. Bununla beraber Türkçe Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları zirveleri, bazı olumsuz gelişmelere karşın gerçekleştirilmeye devam etmiştir. Nitekim altıncı zirve 8 Nisan 2000'de Bakü'de yapılmıştır. Ancak zirvede Türkmenistan ve Özbekistan, devlet başkanları düzeyinde değil, meclis başkanları düzeyinde temsil edilmişlerdi. Bir sonraki zirve ise 26-27 Nisan 2001'de İstanbul'da toplanmış, bu zirvede Türkmenistan devlet başkanı düzeyinde temsil edilirken, Özbekistan Meclis Başkanı düzeyinde temsil edilmiştir. Bu zirvenin önemi ise zirvede kurumsallaşma yönünde bazı adımlar atılması ve "Türkçe Konuşan Ülkeler" yerine "Türk Dili Konuşan Ülkeler" ifadesi kullanılmasıdır.

İstanbul zirvesinden sonra bir sonraki toplantının Aşkabat'ta yapılması kararlaştırılmıştı. Fakat 8. Zirve beş buçuk yıl aradan sonra 2006 yılında yapılabildi. Bu durumun neden ortaya çıktığı ile ilgili farklı değerlendirmeler yapılmaktadır. Bunların arasında Türkiye'de yaşanan iç istikrarsızlıktan ve 2001 ekonomik krizden tutun da, dönemin yöneticilerinin Türk devletlerinin bulunduğu coğrafyaya değil de, Orta Doğu'ya öncelik vermesine kadar farklı açıklamalar bulunmaktadır.

26-27 Nisan 2001 tarihinde İstanbul'da yapılan zirveden beş buçuk yıl sonra, yani 17 Kasım 2006 tarihinde 8. Zirve, Antalya'da dört Türk dili konuşan devlet başkanlarıyla –Türkmenistan düşük statüde, Ankara Büyükelçiliği'yle temsil edilmiş, Özbekistan temsilci göndermemiştir – toplanmıştır. 9. Zirve ise 2-3 Ekim 2009 tarihlerinde Azerbaycan Nahçıvan'da yapıldı. Zirveye yine Özbekistan katılmadı, Türkmenistan ise cumhurbaşkanı yardımcısı düzeyinde temsil edildi. Bu zirvenin önemi ise Türk dili konuşan ülkeleri birbirine daha fazla kenetlemeyi öngören "Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi'nin(Türk Keneşi) kuruluşuna dair Nahçıvan Anlaşması'nın imzalanmasıdır. Türkmenistan ise daimi tarafsız devlet statüsünde olduğunu ileri sürerek Nahçıvan Anlaşması'nı imzalamamıştır.

Zirvelerde Yeni Aşama

16 Eylül 2010 tarihinde gerçekleştirilen '10. Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesi' ile İstanbul Bildirisi imzalandı. Bu zirveye Türkmenistan dahil beş Türk dili konuşan ülke, devlet başkanları düzeyinde katılırken, Özbekistan'ın bilinen tavrı devam etmişti. Bununla beraber bu zirveden sonra kurumsallaşma yönünde gelişmeler hızlanmış ve zirve Türk Konseyi(Türk Keneşi) adını almıştı. Bu durum ilişkilerde yeni bir aşamayı temsil etmekteydi. Türk Keneşi yani diğer adıyla 'Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi' olarak ilk zirve 21 Ekim 2011 tarihinde Kazakistan'ın Almatı şehrinde yapılmış; zirvede Azerbaycan, Kazakistan ve Kırgızistan devlet başkanları düzeyinde, Türkiye ise Başbakan Yardımcısı düzeyinde temsil edilmiş ve zirve sonunda '1. Zirve(Almatı) Bildirisi' kabul edilmiştir. Türk Konseyi adı altındaki 2. zirve ise 23 Ağustos 2012 tarihinde Bışkek'te düzenlenmiş ve Türk Konseyi(Türk Keneşi)'nin resmi bayrağı onaylanmıştır. Türk Konseyi'nin üçüncü ve dördüncü zirveleri sırasıyla 16 Ağustos'ta Azerbaycan Gebele'de ve 5 Haziran 2014'de Bodrum-Türkiye'de gerçekleştirilmiştir. 5. Zirve ise 11 Eylül 2015 tarihinde Astana'da yapılmıştır. Bu zirvede Türkiye, TBMM Başkanı düzeyinde temsil edilmiştir.

3 Eylül 2018'de 6.sı yapılan zirveye Türkiye, Cumhurbaşkanlığı düzeyinde katılmıştır. Bu zirve daha önceki zirvelerde olduğu gibi tüm devlet başkanlarının katılımıyla gerçekleşen bir zirve olmasa da, Türk Konseyi'nin bu zirvesinde bazı önemli gelişmeler olmuştur. Bunlardan biri de Özbekistan'ın uzun aradan sonra devlet başkanı düzeyinde onur konuğu olarak yerini alması ve Macaristan'ın başbakan düzeyinde gözlemci üye olarak ilk defa zirvede yer almasıdır. Türk Devlet Başkanları Zirveleri'ne başlangıç yıllarında devlet başkanı seviyesinde katılan Özbekistan'ın, sonraki yıllarda devam eden ilgisizliğinin sona ermesi, bu zirvenin önemli başarılarından olarak değerlendirilebilecektir. Zirve'de Özbekistan'ı İslam Kerimov sonrası yeni devlet başkanı seçilen Şevket Mirziyoyev temsil etmiştir. Yine gözlemci üye sıfatıyla katılan Macaristan'ın zirvede Başbakan Victor Urban temsil edilmesi çok önemli bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Macaristan'ın zirveye gözlemci ülke olarak katılması, aslında Türk Konseyi'nin istikametinin hangi zemin üzerinden yürüyeceğinin de bazı işaretlerini bize vermektedir. Zira Macaristan'ın katılımı, Türk Konseyi'nin sadece Türk soyu ve inanç ortaklığı üzerinden değil de, Turan mefhumu üzerinden yürüyeceğini de göstermektedir. Çünkü şu ana kadar gerçekleşen zirvelerde, eksik katılımlar da olsa, Türk soyu ve inanç ortaklığı ön planda olurken, bu zirvede Macaristan'ın da bulunmasıyla Türk Konseyi'nin birliktelik gerekçelerindeki kapsam genişletilmiş olmaktadır. Benzer durum, şartlar olgunlaşırsa ilerleyen yıllarda Finlandiya ve Moğolistan için de gerçekleşebilir ve bu durumu da sürpriz karşılamamak gerekir.

Türk Konseyi'nin toplanmaya başladığı yıllarda kamuoyunda konseyin eleştiri aldığı konulardan biri de, konsey üyelerinin Türk olması ancak aralarında Türkçe anlaşamamasıydı. Aynı dil grubuna sahip olsalar da bu durum hala geçerli bir durumdur. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlığını kazanması önemli bir adım olmakla birlikte, uzun yıllar bölge ile Türkiye'nin ayrı kalması, arada derin kültürel ve dilsel farklılaşmalar oluşturmuştur. Bu bakımdan Macaristan'ın gözlemci ülke olarak zirvelerde yer alması bu eleştiri noktasını bir nebze de olsa ortadan kaldırmış bulunmaktadır. Çünkü Turan ailesi içerisinde farklı dil yapısına sahip Turani halklar mevcuttur.

6.sı yapılan Türk Konseyi Devlet Başkanları Zirvesi'ne Türkmenistan katılmamıştır. Onun dışında yukarıda bahsetmiş olduğumuz ülkelerin devlet başkanlarının yanında, Azerbaycan ve Kazakistan da zirvede devlet başkanları düzeyinde temsil edilmiştir. Bir eksikle yapılan, ancak kapsamı genişletilen zirvenin bir sonraki adresinin Azerbaycan olmasına karar verilerek zirve sonlandırılmıştır.

Avrupa’da yaşayan Göçmen Türklerin Entegrasyon Algısında Yaşadıkları Sorunlar

Sadettin Kılıç

**İstanbul Gelişim Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Doktora Adayı
T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Müşaviri**

1960 yılların başında yurtdışına işçi olarak gönderilen T.C. vatandaşları, başta Almanya olmak üzere Avusturya, Belçika, Hollanda ve Fransa gibi Batı Avrupa ülkelerinde çalışmaya başladılar. İlk zamanlarda geçici işçi konumunda değerlendirilen işçiler, zamanla kalıcı göçmenler statüsüne geçince büyük sorunlarla karşılaştılar. Çünkü işçilerle ilgili 30 Ekim 1961 tarihinde yapılan sözleşmede belirlenen metne göre, işçilerin geçici süresinin göçe dönüşmemesi ve yaşadıkları ülkeye yerleşmelerini engellemek için pasaportları en fazla üç yıl uzatabilecekti yine çalışma ve oturma müsaadelerini ise iki yılla sınırlanacaktı.

Aslında T.C. Devleti’nin de işçi olarak gönderilen vatandaşlarından beklentisi kısa süreli ve sınırlıydı. Bu beklentileri özetlersek;

- Ülke içinde yükselen işsizlik oranını düşürmek,
- Ülkeye döviz girdisi sağlamak,
- İşçilerin edindikleri deneyim ve teknik bilgileri geri dönüşte Türk sanayisinde kullanmak.

Ancak işçilerin kalıcı göçmenler olarak kalmalarından dolayı işçiler doğal ihtiyaçlardan kaynaklanan sorunlar yaşamaya başladılar. Başta ekonomik ve siyasal alanlarda olmak üzere din, dil, kültür, eğitim ve kimlik alanlarında sorunları her geçen gün artarak devam etti. Bunun sebebi, başlangıçta taraflar arasında yapılan anlaşmada, geçici işçilerin bulundukları ülkelerde uzun süreli çalışmaları durumunda oluşabilecek haklarının yasal güvence altına alınmamasıdır. Örneğin Almanya’nın 1955 yılında Yunanistan’dan getirdiği işçilere sağladığı hakların aynısını Türk işçilerine de sağlamış olsaydı bu sorunların çoğu yaşanmazdı. Bütün yaşananlara rağmen geçici işçiler yaşadıkları bunca sorunlar karşısında yılmadılar ve kalıcı göçmenler olmanın gayreti ile büyük atılımlar yaptılar. İlk olarak evler satın aldılar ve sonra küçük işyerleri açmaya başladılar. Daha sonra da işçiler bir araya gelerek “kolektif yatırımlar” dediğimiz işçi şirketlerine yöneldiler. 1986 yılından itibaren Avrupa’da, devletten bağımsız kendilerinin üretip kazandıkları işletmeleri yönetmeye başladılar. 2015 yılı sonu itibarıyla Avrupa Birliği ülkelerinde göçmen Türklerin kurdukları işletme sayısı 120.000’i aşmıştır. Bu sayının 82.400’ünü Almanya’daki Türk girişimcileri oluşturmaktadır.

Türk Alman Eğitim ve Bilimsel Araştırmalar Vakfı (TAVAK)’ın yapmış olduğu bir araştırmaya göre;

- Almanya’da 3.090.000 soydaşımız, 803.000 hanede yaşamaktadır.
- Hane başı yıllık net gelir 26.280 Euro’yu bulmaktadır. Bu da yıllık net 21, 1 Milyar Euro’ya ulaşmaktadır.
- Tasarruf miktarı ise yıllık 1,8 Milyar Euro’dur.

Avrupa’daki göçmen Türk girişimciler, başlangıçta 15 – 20 farklı sektörde faaliyet gösterirken 2010 yılı sonunda 120’nin üzerinde farklı sektörde faaliyet göstererek büyük başarı elde etmişlerdir. Göçmen gençler mesleki ve akademik eğitim ile birlikte 1987 yılında 25.500 civarında olan işletme sayısını 2015 yılında 82.400’e çıkarmış ve yıllık 46,1 Milyar Euro ciro yaparak büyük bir başarı elde etmişlerdir. Yaklaşık 700.000 çalışmaya engeli olmayan göçmen Türk’ün olması ve bu girişimcilerin 450.000 çalışanı istihdam etmesi (% 13’ü Almandır), Almanya’daki göçmen Türklerin Alman ekonomisine katkısını tartışmasız ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, şunu ifade edebiliriz geçici işçi olarak yurtdışına giden soydaşlarımız tüm yaşadıkları sıkıntılara rağmen günümüzde bilimden sanata, ekonomiden siyasete, idarecilikten mesleki alanlarda kalifiyeli çalışmalara varıncaya kadar Avrupa’nın birçok ülkesinde söz sahibi konumundadır. Bu da bizlere göstermektedir ki Avrupa’nın geleceğinin yönetilmesinde göçmen Türklerin katkısı göz ardı edilemez.